Hıyanet-i Vataniye Kanunu (29 Nisan 1920).

Madde 1- Yüksek Hilâfet ve Saltanat makamlarını ve Osmanlı İmparatorluğu'nu yabancıların elinden kurtarmak ve saldırıları savuşturmak amacına ilişkin olarak oluşan Büyük Millet Meclisi'nin meşruluğuna isyanı içeren sözle veya eylemle veya yazıyla muhalefet eden veya karışıklık çıkaran kişiler vatan haini sayılır.

Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun Birinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (15 Nisan 1923).

Madde 1- Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun birinci maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir.

Saltanatın kaldırılmasına ve egemenlik ve hüküm sürme haklarının terk edilememek, bölünememek ve vazgeçilememek üzere Türkiye halkının gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi'nin manevi kişiliğinde saklı bulunduğuna ilişkin 1 Kasım 1922 tarihli karara karşı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşruluğuna isyanı içeren sözle veya yazıyla veya eylemle kasıtlı muhalefet eden veya karışıklık çıkaran veya yayında bulunan kişiler vatan haini sayılır.

1. Hıyanet-i Vataniye Kanunu'na ne eklenmiş?

2. TBMM'nin niteliğinde ne gibi bir değişiklik var?

"9 Umde" (Özet)

1. Ulusal egemenliğe bağlılık

Yönetimle ilgili şu yasalar çıkarılacaktır: Bakanlar

Kurulunun görev ve sorumlulukları; Şûralar

[İlçeden başlayarak halk temsilcileri kurulları];

Genel Müfettişlikler; Bucaklar.

2. Saltanatın kaldırılması kararının değişmezliği.

TBMM'ne dayanan halifeliğin Müslümanlar

arası yüksek bir makam olduğu.

- 3. İç güvenlik ve düzenin sağlanması.
- 4. Mahkemelerin hızlı işlemesi. Yeni yasalar yapılması.
- 5. Alınacak ekonomik ve toplumsal önlemler:
- (1) Tarımdan alınan "âşâr" [ondalık] vergisinin sakıncalarının giderilmesi,
- (2) Tütün tarım ve ticaretinin desteklenmesi,
- (3) Tarım, endüstri ve ticaret kredileri,
- (4) Ziraat Bankası'nın sermayesinin arttırılması,
- (5) Tarım makineleri,
- (6) Endüstrinin teşviki,
- (7) Demiryolları yapımı,
- (8) İlkokullarda öğretimin birleştirilmesi ve bütün okulların geliştirilmesi,
- (9) Genel sağlık ve toplumsal yardımlaşma,
- (10) Orman, madencilik ve hayvancılık.
- 6. Zorunlu askerlik süresinin kısaltılması; okuryazarlığ a göre daha azaltılması ve orduda görevli kişilerin genliklerinin sağlanması.

Rişilerini genirklerinin sağlanması.

- 7. Yedek subaylara, savaşta sakatlananlara, emeklilere, dul ve yetimlere yardım.
- 8. Bürokrasinin düzeltilmesi, kamu görevlerinde aydınlardan yararlanılması.
- 9. Bayındırlık işleri için ortaklıklar kurulmasının sağlanması ve kişisel girişimlerin kollanması. Barış hakkında görüşümüz: Ulusal, ekonomik ve yönetimsel bağımsızlığın sağlanması kesin bir koşuldur.

Siyasal Gücün Temeli.

Kanun, gücünü ulusal ahlâka uygunluğundan almazsa itaat sağlayamaz.

Siyasal değerin temeli de "şan"dır. Ulusu tehlikelerden kurtaran bir kahramana "şanlı" unvanı verilir. Siyasal bir güç, ancak şanlı bir kişiliğin yahut şanlı kişiliklerin çevresinde oluşabilir. Kamuoyu, kamu yetkesinin ancak şanlı ellerde olduğunu görürse uygun bulur. Şanlılık, yeni bir siyasal güce başlangıç olduğu gibi, şansızlık da geleneksel

bir büyüklük ve yiğitliğe son verebilir. Tarihsel bir heybeti olan bir saray, vatanın bağımsızlık ve özgürlüğünü kendi çıkarı için en hain düşmanlara sattığı anda parlak bir geçmişten kalan bütün şan izlerini derhal kaybeder.

Ziya Gökalp, "Felsefeye doğru", Küçük mecmua, sayı 6, 10 Temmuz 1922.

Kanun yapmakla gelenekler yıkılamaz.

Hükümetimiz bugün biçim olarak halk hükümetidir. Bu "biçim olarak" teriminin yanına bir de "ülke aydınlarının arzu ve amacına bakarak" cümlesini koyacak olursak, bugünkü durumumuzu kaba taslak fakat gerçeğe pek yakın olarak betimlemiş oluruz.

Bu betimlememin, aşırı halk hükümeti kuramcılarını gücendirmesi olasıdır. Fakat ne yapalım ki gerçek budur ve gerçeği söylemek de bir görevdir.

Evet herkes ülkede gerçek bir "halk hükümeti" kurulmasını can ve gönülden arzu ediyor ve ediyoruz; ama eseflee yine teslim mecburiyetindeyiz ki, ne kadar şiddetli ve içten olursa olsun bir "arzu" ile o arzunun gerçekleşmesi, eyleme dönüşmesi arasında aşılması pek zor engeller vardır. Bu engelleri ortadan kaldırmak, yolu düzlemek ve sonunda arzu ettiğimiz şeye ulaşmak için çok emekler harcamak gerekir. Bazılarının sandığı gibi yüzyıllardan beri devam eden bir yönetim biçimini bir anda, bir iki kanun yaparak değiştirivermek pek ziyade arzu edilir bir şey olmakla birlikte, uygulamada, eylemde, özet olarak gerçeğin pek sert olan yüzü önünde olanaksızdır.

Ali Şükrü, "Halk ve hükümet", Tan, sayı 1, 19 Ocak 1923.

Oturanlar, soldan sa¤a: Reflit Saffet Atabinen, Zülfü Tigrel, R>za Nur, ⟨smet ⟨nönü, Zekai Apayd⟩n, Veli Salt⟩k, Muhtar Çilli, Münir Ertegün. Ayaktakiler, soldan sa¤a: At⟩f Esenbel, Yahya Kemal Beyatly, Ruflen Eflref Ünayd⟩n, Mustafa fieref Özkan, Tahir Taner, Cevat Aç›kal⟩n, Tevfik B⟩y>kl>o¤lu, Sabri Artuç, Seniyettin Baflak, Mehmet Ali Balin, Zühtü ⟨nhan, fievket Do¤ruker, Yusuf Hikmet Bayur, Süleyman Saip K⟩ran, Fuat A¤ral⟩, Celal Hâzim Arar, Hüseyin Pektafl. (Sol üst köfledeki flah⟩sla ortadaki yüzü yar⟩ örtülü flah⟩s tan⟩namam⟩flt⟩r)

Meşrutiyetten farklı bir şey!

Türkiye Büyük Millet Meclisi bin dokuz yüz yirmi senesi nisanının yirmi üçüncü günü açıldı; hemen [yarım yıl] kadar sonra, 20 Ocak 1921'de «Teşkilât-ı Esâsiye» Kanunu Meclis'ten çıktı. Türk ulusu için yeni bir hayatın temellerini kuran bu kanunu kaç kişi okudu? Meslekdaşları m, bu kanunun mahiyeti hakkında nasıl bir fikir edinmişlerdir?

Konuştuğumuz arkadaşlardan belki yüzde doksanı kanunu okumamış, görmemiştir bile. Halbuki bir ulusa, bir devlete yeni bir yönetim biçimi vermek, onun tarihinde esaslı bir devrim yapmaktır. Acaba bu devrim de «Vak'a-i Hayriye», «Tanzimat-ı Hayriye», «Mithat Paşa

Meşrutiyeti», «10 Temmuz (nkılâbı» gibi ruhunu ulustan almayan, Avrupa örneğine uyan bir yol açacak biçimde başlanmış bir devrim midir? (şte sorun bu kadar önemlidir. Bu bakımdan bütün ulusun, bütün aydınların, özellikle ulusal eğitimin etkenleri olan öğretmenlerin bu kanunu okumuş, bu devrimin değerini ölçmüş olması gerekir. Bu gereklilik hâlâ bütün şiddetiyle vardır.

«Teşkilât-ı Esâsiye» Kanunu'nun birinci maddesi egemenliği kayıtsız ve koşulsuz ulusa, ikinci maddesi de yürütme gücünü, yasama yetkisini "ulusun gerçek temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi"ne veriyor.

Bu iki madde başlıbaşına yeni bir âlem icat ediyor. Gerçekte "meşrûtiyet" denilen yönetim biçimi de "egemenlik ulusundur" diyordu; fakat bu egemenlik ne büyük kayıtlara, ne karışık koşullara bağlı idi. fiimdi artık açık bir durum karşısındayız: "Ulus kaderine kendisi ve edimli olarak sahip"tir...

Kâzım Nâmi (Duru), "«Teşkilât-ı Esâsiye» Kanunu", Anadolu terbiye mecmuası, sayı 5, Mayıs 1922.

Anayasa haz›rl›¤› s›ras›nda ortaya sürülen, ama kabul görmeyen iki önemli öneri olmufltur. Bunlardan biri çift meclis sistemi, öbürü de cumhurbaflkanl›¤›n›n güçlendirilmesi ile ilgilidir.

...

Kabul görmeyen ikinci önemli öneriler demeti, cumhurbaflkanın› özellikle meclis karfl›s›nda güçlendirme amac›yla ... sunulmufllardır. Genel kurul bunlar› reddetmifl, yaln›z bir tanesini yumuflatarak kabul etmifltir. Geri çevrilen öneriler, cumhurbaflkanın›n meclis d›fl›ndan da seçilebilmesine ve görev süresinin meclisinkinden daha uzun (7 y›l) olmas›na, cumhurbaflkanın›n hükümetin görüflünü ald›ktan sonra gerekçeli bir ifllemle meclis seçimlerinin yenilenmesine karar verebilmesine, yasalar› bir kez daha görüflülmek üzere meclise geri gönderebilmesine iliflkindir. Bu son düzenleme cumhurbaflkan›na geciktirici ya da ask›ya al›c› veto yetkisi vermekteydi... Yumuflatılarak kabul gören öneri ise cumhurbaflkan›n›n baflkomutanl›¤› ile ilgilidir...

Cumhurbaflkanına tanınmak istenen yetkilerin büyük bir tepkiyle karflılandıxı görülmektedir. Özellikle fesih ve geciktirici veto konusunda üyelerin karflı çıkıflıan pek fliddetli olmufltur.Bunlar, itirazlarını millî egemenlik ve meclisin üstünlüxü ilkelerine dayamıfllardır. Yine bu üyeler, Mustafa Kemal'in kiflilixine büyük saygı ve güven duyduklarını, ama ortada bir ilke sorunu bulunduxunu belirtmeyi ihmal etmemifllerdir. (kinci TBMM üyelerinin hemen hepsinin adaylıklarını Mustafa Kemal'e borçlu olmalarına karflını, bir "diyet borcu" altında ezilmemeleri dikkat çekicidir. Bu da Kurtulufl Savaflı'nda meclisin nasıl sahici ve kurumsal bir dexer taflıdıxını bir kez daha gösterir.

Bülent Tanör, Osmanlı-Türk Anayasal Geliflmeleri,

4. bask ((stanbul, 1998).